

1. DOBRO (1750) sb n

Oba o jasne.

sg N dobro (65). ◇ G dobra (244). ◇ D dobru (10). ◇ A dobro (85). ◇ L dobru (4) *Leop, StryjWjaz, ModrzBaz, SkarKazSej*; dobrze (1) *SienLek* 12v. ◇ V dobro (1). ◇ pl N dobra (199). ◇ G dóbr (542); -ó- (334), -o- (10), -(o)- (195); -ó- : -o- *MurzNT* (1 : 1), *Mącz* (8 : 2), *SarnStat* (314 : 7). ◇ D dobróm (5), dobrám (3), dobrum (1); -ám *BibRadz*; -um *MurzHist*; -óm : -ám *SarnStat* (5 : 2); ~ -óm : -om *SarnStat* (4 : 1). ◇ A dobra (391). ◇ I dobry (48), dobrami (16); -y *Diar, LubPs, RejAp, KuczbKat* (2), *SkarJedn, SkarŻyw* (5), *ActReg, SkarKaz* (4); -ami *GroicPorz, UstPraw, BibRadz* (4), *WujJud* (2), *LatHar* (3); -y : -ami *WujNT* (2 : 1), *SarnStat* (30 : 4); ~ -ami (15), -ámi (1); -ami: -ámi *BibRadz* (3 : 1). ◇ L dobrach (135); -ach (126), -ách (3) *GórnDworz* (2), *PaprPan*, -(a)ch (6).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Bogactwo, majątek, dobytek; bona Mącz, Cn; fortuna, peculium, quaestus Mącz* (1142) : *HistJóz E; MetrKor* 46/117v; Lech z Czechem [...] zabrawszy wšytko fwe dobro ze wšytkim fwym rodzaiem opulzczaiąc ziemię przyrodzoną, wštąpili ku zachodu flonca *MiechGlab* 43, 2; Israel Oštrofky wzyeth y fflugą y konye trzi y dobra yego yako pultrzcziáfca flotich *LibLeg* 11/100v, 11/11v, 12, 55v, 100v [2 r.]; *RejJóz* C2v; zakazuie pan Bog abyfmy dobra bliznego niekradly *SeklKat* Lv, M4; *RejKup* r7v; *HistAl* I8v; *MurzHist* D2v; *MurzNT* 93; *KromRozm II* 13; *BielKom* c5; *GliczKsiąż* N4, P7; *LubPs* z5; iefliby dłuźnik pieniądze obiecał/ á niemiał by ich [...] tedy innymi dobrámi ma czynić zapláte. *GroicPorz* r3, Cv, 14v, r3, dd4 [4 r.], eev (21); *RejWiz* 130; *Leop Prov* 28/10, *Luc* 19/8, *Hebr* 10/34; *RejZwierz* 119v; Oto pan moy nie wie o żadney rzeczy z tych co fą w domu iego/ á wšythki dobrá fwe [omne quod est ei] poruczył w ręce moie. *BibRadz Gen* 39/8, *Gen* 24/10, 36, 2.Reg 9 arg, 3.Esdr 6/32, 4.Esdr 15/19; á gdy fie wroce/ dzyefięciny dáwać y ofiary czynić będą ze wšzego dobrá fwego [*Vulg Gen* 28/22] *BielKron* 14v; áby káždy mądry nie vtracał proźno czáfu y dobr fwoich/ thą nikkzemną náuką Alchimią *BielKron* 26v; obyvátele oney ziemiie dobrá wšytki fwoie zniefli [do portu] iáko ná mieyfce przepieczne. *BielKron* 460v, 13, 98, 124v, 130v, 202 (21); *KwiatKsiąż* Cv, M; Dispertire fortunas parricidis, Miedzy łotroftwo álbo męzobóyfstwo dobrá fwe rozdáć. *Mącz* 281d, 20b, 21b, 43b [2 r.], 51b, 276a (22); *RejAp* 36; nie przyftoi zábijác ludzi/ áni bliźniemu dobrá iego wydzierác *GórnDworz* Kk5v; Teofile słyżę o tobie wiele złego że me dobro krádniefz *HistRzym* 19, 4, 91, 92, 119, 119v (8); Otho ia moy miły Pánie połowicę wšytkiego dobrá moiego [*dimidium bonorum meorum Vulg Luc* 19/8] rozdawam vbogim *RejPos* 348v, 351; *BielSat* C4, G, L4; *HistLan* A3, E2; *KuczbKat* 10; *RejZwierz* 171; Rycyrftwo zwáfzaczá młode dobr fwoich frefrá/ Złotá y innych rzeczy zoftáwowáli połowicę przy Chorągwiách v Chorążow/ á to przeto áby nieutracáli te^{go} *BielSpr* 14v; *BudBib* 4.Esdr 16/47; *HistHel* D; *MycPrz* I [D]; *BudNT Rom* 12/18; Nie tylko obcym dobrá on wydzierał z mocy/ Y Stryiowi włafnemu kazał wyiác oczy *PaprPan* Pv; *ModrzBaz* 83; *SkarJedn* 322; Dobrá vbogich przywáfzaczone pomfće wielką ná lákome obaláią. *SkarŻyw* 35 marg, 35, 100, 103, 166, 182 (13); *ZapKościer* 1580/10, 1581/23, 1583/54; *StryjKron* 602, 658; *KlonŻal* A2v; *KochMRot* C2v; *ReszHoz* 139; *ArtKanc* M7; *BielRozm* 5, 22; *PaprUp* Fv; *Calep* 6a, 172b, 766b, 872a; *GostGosp* 40; *Phil* E, F3, O [2 r.], Q3, S [3 r.]; *RybGęśli* B4; Słuchácze winni náuczycielom vžyczác wšyftkich dobr, ábo dziešięciny dáwać. *WujNT* 665 marg, *Matth* 24/47, s. 180, *Luc* 12/18, 15/31, s. 262 (9);

JanNKar Cv; [aby kupcy] dóbr nabytych z Korony nie wywoźili *sub confiscatione bonorum*. *SarnStat* 277, 606, 653, 677, 706, 1118, 1227; *SiebRozmyśl* F4; niechay rychło przyedzie do mnie/ á ia wam dam dobrá wżytki Egiptu *SkarKaz* 245a, 350b, 386b, 610b; Iákiemuch iá przyiaćielowi Poruczył dobro fwoie? *CiekPotr* 82, 16, 68; Ták złodźiey przyrodzony/ właśnie wilczym torem Dybie ná cudze dobro nocą y wieczorem. *KlonWor* 5, **2, **6v, 57 [2 r.], 75.

Zwroty: »puścić dobra« (1): Puściwży im zá zdrowia ty fwe dobrá wżytki/ Ták grunty iák klenoty y wżytki pożytki. *HistLan* E2.

»w dobro się zapomoc« (1): człowiek gośpodarny gdy fie ma wołą w dobro zápomoc/ długo pilnuye/ częłto nye dofypya/ wśtawicżnye rok od roku prácuye *GliczKsiąż* M8v.

Wyrażenia: »dobra miejskie« (1): Kiedy mu dobrá mieyłkie poruczą do rządu/ Lub iáką Prowincją podádzą do łądu [...] Ciemięży Pánu fweemu poddáne narody *KlonWor* 18.

»dobra pospolite« [szyk 6 : 3] (9): [uprosiliśmy u ciebie królu to złożenie Sejmu] ábyfmy pośpolite dobrá náłze vpádłe opátrzyli. *BielKron* 392v [idem] *Paprup* F; *Calep* 766b; Tákie fię złodźieyftwá miedzy ludźmi w dobrách pośpolitych rofkwitnęły/ [...] iż trudno poznác iefli tu Chrześcijanie *SkarKaz* 351b,)(3; *SkarKazSej* 689b, 693b [2 r.], 707a.

praw. »dobra ruchome, ruszające, ruchające, ruchowne« = *bona mobilia* *Mącz*, *Cn*, *JanStat* [szyk 19 : 4] (16 : 4 : 2 : 1): yakom ya nyewzial [...] dobrą rvschającego voloff svyny zitha psenycze [...] skrzinye by skrzinkj svknyey modrey hy sath bialich po smyerczi sliachathney anny *ZapWar* 1541 nr 2448; *ConPiotr* 31; *GroicPorz* r3; wżythkie dobrá [cierpiącego klątwe] ták ruchájące iáko nieruchájące máią być pobrány przes Podłtárołćiego *UstPraw* A4; Bona mobilia, Rułzáyące dobrá *Mącz* 234a, 234a, 286b; á ktemu wżyfłki dobrá ich [heretyków]/ ruchomé y nieruchomé/ w którychkolwiekby rzeczach były/ niech będą publikowáné *SarnStat* 218; Ikázuiemy: áby tełtámenty były czynioné/ wedle łtárégo zwyczáiu/ ktory iefł zdawná záchowan o dobrách ruchómym. *SarnStat* 709, 98, 190, 194, 253, 584 (17).

praw. »dobra skarbowe« = *bona fisci* *JanStat* (2): Formá pozwów o łkárbowé prowenty [...] iżeś ty [...] dobróm łkárbowym w tym á w tym/ tę ábo owę łzkodę wyrządźił. *SarnStat* 412 [idem] 141.

Szeregi: »dobra i pieniądze« [szyk 2 : 1] (3): *HistRzym* 92; *SarnStat* 636; Drugi włtápi do mnichow/ konwierżem zołtánie: Kiedy pieniędzy y dobr/ y Práwá nie łtánie. *KlonWor* 74.

»rzeczy i (abo) dobra« (4): *KrowObr* 36; obiecuiemy rzeczy y dóbr którójkolwiek wagi y ceny będących tych ołób/ którým ná morzu potoną/ nigdy [...] nie pożeđác *SarnStat* 1118, 1169, 1284.

»dobra albo (i, a) skarby« [szyk 4 : 1] (5): *DiarDop* 112 [2 r.]; [Brutus] wżytki potrácił ktorzy ná przywrocenie Tárquiniufá przyzwaláli/ á dobrá ich álbo łkárby w pośpolitą kárbánę wložyli *BielKron* 105v, 378v; *RejAp* 62.

W przen (2) : vkazály fię kwiátki ná ziemi/ czás żniwá przyfzedł: wierzę iłz oglądam dobrá Páńłkie/ wziemi żywyących. *SkarŻyw* 143; *GrabowSet* K3.

a. *Majątek ziemski, posiadłosci ziemskie* [w tym tylko 4 r. w sg] *bona* *BartBydrg*, *Mącz*, *Cn*; *fundus* *Calep* (893) : Zadnemu z poddánych náłzych dobr brác niebęđzyemy/ áliż go práwem zwyciężywży. *UstPraw* Av, A, D2, D4 [2 r.], E3v, F4, I2; *ModrzBaz* 123; *SkarŻyw* 291, 527; dzieci [...] máią wziác polowicę wżytkich dobr, to iefł dwie wloce *ZapKóścier* 1580/6v, 1583/54v; *StryjKron* 512;

Bog wżzechmogący/ [...] ciála zdrowiem/ dobrá łzczęściem/ Miáfto pokoiem/ wżyftkich wżelákim błogofławieńftwem obdárzy y vbogáci. *ReszPrz* 112; *BielSjem* 20, 21, 27; A dobra te są Grodno cum omnibus portinentiis iako teraz wsobie iest, Brzesc y Kobryn *ActReg* 45, 10, 42 [2 r.], 44 [2 r.], 45 [6 r.], 169 [2 r.]; *Calep* 960b; *Phil* E; FRymárki dóbr náleznych z kimżekolwiek vczynioné/ wedle opifánia Conftituciy czynioné y pozwoloné bydź máią *SarnStat* 91; A w inych dobrách/ w których dżeięćiná nie będzie bráná/ wolność niech trwa *SarnStat* 186; Wízákże dobrá wiánu żeninému poddáné od przezyfków fá wolné. *SarnStat* 549; áby nie byli obciążeni poddáni nález/ którzy máią fášiedztwá z Dobry nálezemi/ przez Stárofty *SarnStat* 945; té znáki ftaré fá y prawdżiwé grániczne między dobrámi temi *SarnStat* 1176, 664, 688, 1074, 1169, 1251 (350); *PowodPr* 58; *VotSzl* E2; Ale lichwiarz łobie Pan/ nikomu nie łży: Zniwá czeka próżnując: w cudzych dobrách płuży *KlonWor* 78, 39, 55 [2 r.], 57, 62, 63, 71.

W połączeniach szeregowych (7): Niechcemy [...] komu nálezego Máieftatu proźácému gránic od dóbr/ wsi/ y dżiedzictwá nálezego rozdźielenia zábániác álbo przewłóczyć *SarnStat* 838 [*idem* 887]; Tákiż w Recuperáciiey od nieprzyaciela Mołkiewłkiego Zamków/ Imion/ Połsełsiy/ y dóbr wżelákich będzie powinien Iego K. M. tym wrácác/ czyie té oyczyzny y połsełsiie przedtym były *SarnStat* 1024, 2, 887, 893, 950, 1060.

Zwroty: praw. »dobra arendować, arendowane« = *bona arendata* *JanStat* [szyk zmienny] (1 : 1): árendował przerzeczoné dobrá v przerzeczoného A. wedle ninieyłżého zapifu *SarnStat* 1257, 1257.

praw. »dobra dzierzeć, trzymać; dzierżawca dóbr; dzierżenie dóbr, w dobra(ch)« = *possidere bona* *Mącz*, *JanStat* [szyk zmienny] (16 : 9; 22; 7 : 2): Publice bona possidere, Rzeci połpolitey ymieniem czyie dobrá trzimác. *Mącz* 329b; *Zawjeft* 13; *ActReg* 10; żoná po śmierći iego dżierżála áż do łkończenia żywotá łwého dobrá przez niegdy żywego mężá łwého opráwioné *SarnStat* 633; STároftowie y Dżierżawcy dóbr náleznych/ gwałtów Szłáchtie w gránicach niech nie czynią *SarnStat* 843; dał temu naimnikowi álbo Arendarzowi D. iftotné dżierżenié w przerzeczoné dobrá C. *SarnStat* 1257, 200, 209, 633, 1191, 1257 (52); *SkarKazSej* 693b.

praw. »dobra konfiskować, konfiskowane; dobr konfiskowanie« [szyk zmienny] (3 : 2; 2); *SkarŻyw* 335; Sectio – Zaczęzićię, zarznienię. Przepadłego dobra confilżkowanię. *Calep* 960a, 827a; Zadného dóbr nie będziemy confilżkowác/ áże piérwéy práwem byliby przekonáni. *SarnStat* 419, 94, 95, 959.

praw. »puścić dobra; niepuszczenie dóbr« [szyk zmienny] (3; 1): iełliby o niepułzczenié dóbr náleznych áppellacya vrołlá/ ná Tribunał ma iść *inter causas officii*. *SarnStat* 7; opiekun nie wdawáiąc *minorenes* w trudnoći dálłzé/ ma wczás puścić w łummách głównych dobrá *minorennium*. *SarnStat* 582, 582, 1130.

praw. »w dobra sukcedowác« (1): IEłliby kto oycá/ mátkę/ ábo brátá/ [...] ábo po którymby miał w dobrá łuccedowác/ zabił [...] tákowy iuż łrozłzá śmierćią ma bydź karan y trácon *SarnStat* 1172.

praw. »w dobra wstępowác (a. wstąpić)« [szyk zmienny] (8); *BartBydż* 236v; Szłáchtá Litewłka Powłzechnéy wiáry w oyczyfté dobrá wftępowác ma/ iáko y Polłka. *SarnStat* 988 *marg*, 208 [4 r.], 595, 609.

Wyrażenia: praw. »dożywocie, prawo dożywotne na [jakich] dobrach« [szyk 4 : 1] (4 : 1): naniektorych dobrach złaski Bozey Krolowa Anna Prawo dożywotne y summę wianná mieć raczy.

ActReg 45; Dożywocia ná tych to dobrách *magnae Procurationis* nie mogą fie zołtác *SarnStat* 336, 79, 86, 87.

praw. »dobra dziedziczne, odziedziczyć; w dobrach dziedziczyć; dziedzic, dziedzictwo dobr« = *bona haereditaria JanStat; haeredium Calep; haeres bonorum, bonorum haereditas JanStat* [szyk zmienny] (55 : 1; 4; 2 : 2): *ZapWar* 1530 nr 2538; *UstPraw* Hv; Haeres ex asse, Dziedzic/ wżitkych dóbr. Iedynak *Mącz* 17d; *CzechRozm* 151 v; Służniey tedy by dziewczką w dobrách dziedziczyła *BielSjem* 21; *Calep* 470a; między łobą vczynili dóbr dźiedzicznych wieczną y nieodezwána zamiáne *SarnStat* 1248, 460, 589, 643, 1118, 1246 (57); *KlonWor* 62.

praw. »(kaźń) pod straceniem (*a.* utraceniem) dobr; na (gardłé *a.* osobie i) dobrach karan; (karanie) wzięcia (*a.* pobrania) dobr; na utratę dobr skazan« = *sub poena colli et omnium bonorum; sub ammissione bonorum omnium JanStat* [szyk zmienny] (8; 6; 4; 1): *MurzHist* C2v; A iesslerby co s tych condiciy przestąpili/ áby winę y karanie pobrania dobr nádanych/ dla niewdzięczności podlegli. *StryjKron* 294; Téż vstáwiamy: áby żaden choć wielki choć máły nie śmiał zátrudniác Zup/ y do nich wchodzić [...] pod gárdłem y łtraceniém wżyłtkich dóbr. *SarnStat* 379; áby ták tułaiący fie/ y drapiełtw dopuścziący ná wżyłtkich dobrách ich byli karáni/ żeby zárázem im były wzięté *SarnStat* 519, 173 [2 r.], 387, 397, 490, 955 (17).

»dobra koronne« (5): Ordynácia dóbr koronnych. *SarnStat* 357, 2, 105, 1044, 1308.

»dobra kościelne, duchowne, zakonne« [w tym: kościelne i klasztorne (2)] = *bona ecclesiastica JanStat* [szyk 54 : 3] (50 : 11 : 1): *KromRozm I* K4v; *Diar* 138; *BielKron* 175; Dźieięćin nie płácićie/ dobra kościelne ná wielu mieścách łobie przywłazczácie *WujJud* 209, B7, 208v [4 r.], Mm [2 r.]; Iáko y tych czáfów z dobr Kościelnych Ich M. Księża łami fie bogáczą *WujJudConf* 209; *RejPosRozpr* c4; *ModrzBaz* 133; Lupiełtwo dobr duchownych łkarał Pan Bog nád żołnierzmi. *SkarŻyw* 527 marg, 80, 81, 171, 357, 517 (9); *StryjKron* 477; *ZapKościer* 1591/46 [2 r.]; Incorporuie támté dobrá dobram kościelnym. *SarnStat* 300; Kto włápi/ náiedzie/ opánuie dobrá kościelné/ Kłátwam ma byđz poddan. *SarnStat* 897 marg, 194, 210 [3 r.], 226, 901, 903 (35); *SkarKazSej* 700b.

»dobra krolewskie, Krola Jego Miłości, Jej Krolewskiej Mości« = *bona regalia a. regia JanStat* [szyk 74 : 5] (73 : 5 : 1): *Diar* 36; Dobr Krolewłkich niezáltáwuuiem/ áni dáruiem/ áni Summy przypifuiem ná Seymie *UstPraw* A, A; Były dobrá Krolewłkie rozebráne podomách łłácheckich/ ku łkodźie rzeczyćopolitey. *BiałKaz* K4, K4, K4v; *ZapKościer* 1582/32v [2 r.], 1588/82v; *BielSjem* 19v; *ActReg* 10, 149; Król Ie⁸⁰ M. żadnému nápotym do łumm piérwżych ná dobrách królewłkich nic przypifác nie ma *SarnStat* 84; wedle świádectwá łtarców między dobry Królewłkiemi gránice máiá byđz łtánowioné. *SarnStat* 467, 98, 326, 675, 709, 1182 (60); A ku tem wybrańcy z dobr Krolá Ie⁸⁰ M. mogliby być záwłże wyfłáni ná mnieyłzą potrzebę. *GrabPospR* Nv; *PowodPr* 82; *VotSzl* Cv, D, D2; Iełt wiele wrzáfkw miedzy wámi/ ná pány y dźierzawce dobr krolewłkich *SkarKazSej* 693b, 693b marg.

praw. »dobra leżące, leżyste« = *nieruchomości; fundus Calep* [szyk 2 : 1] (2 : 1): czy miełczanie ktorzy mayá leżącze abo ruchaiącze dobra [...] fieł maiá łkladacz na wyprawianie. *ConPiotr* 31; *Mącz* 286b; Fundus – Dobra leziłte, folwark. *Calep* 441b.

praw. »dobra macierzyste, macierzyńskie« = *bona materna JanStat* [szyk 12 : 2] (11 : 3): *GroicPorz* ff3v; Mnińzki w oyczyłtę y mácierzyłtę dobrá mogá wítępowáć *SarnStat* 208; Ziemłkiego práwá Księgi dzieśią. o Mácierzyłtych dobrách. *SarnStat* 631 *żp*, 208 [3 r.], 588, [630] [2 r.], 631, 639 [2 r.] (13).

»dobra (na)dane« [szyk 2 : 1] (3) : *StryjKron* 294; Wiecznością dáné dobrá przed Alexándrem, zá Lenná niéma Król poczytáć. *SarnStat* 89, 87.

praw. »dobra nieruchome, nieruchowne, nie ruchające« = *bona immobilia JanStat* [szyk 20 : 1] (19 : 1 : 1): *UstPraw* A4; Około dobr nieruchomych, obiecuie szcerze ImP Hetman przyczynic się doKrola I. M. *ActReg* 76; Ale nieruchómé dobrá ták dziedziczné/ iáko zaftáwné [...] rozrzádzániu Tełtámentówému nie máią podléc. *SarnStat* 709, 256 [2 r.], 433, 898, 1048, 1226 (19).

praw. »dobra ojczytste, ojcowskie« = *bona paterna JanStat*; *patrimonium Mącz* [szyk 16 : 11] (23 : 4): *GroicPorz* ff3v; In paternas opes succedere, Olięć oycowskie dobrá. *Mącz* 45a, 26a, 87c, 99d, 283d [2 r.]; *SkarŻyw* 143; niewolnicy do pirwłzey wolności/ y wolni Pánowie do pierwłzych oyczyłtych dobr fię przywrcáli. *ReszList* 146; *OrzJan* 83; *SarnStat* 208 [4 r.], 592 [3 r.], 593, 639, 1167 (16); Mogł bárzo bogáty tełtament vczynić/ máiąć włzytki Oycowłkie dobrá w łwych ręku. *SkarKaz* 155a.

praw. »dobra oprawne« = *bona reformatoria JanStat* (1): tedy łád onému/ który odkupuie/ da onéy dobrá opráwné w dzierzeniu *SarnStat* 634.

praw. »dobra posazne« (2): Ná dobrách połáznych, y w przezyłkách wziętych *Praescriptia* nie idzie. *SarnStat* 636 [*idem*] 778.

praw. »possessor, possessya dobr« (7 : 1): Tákowymże processem wolno będzie káždému dochodzić połfęsiiey dóbr náłzych *SarnStat* 7; [*Siostry*] máią byđ przez té krédytory ábo połfęsory dóbr *competenter* wedle zwyczáiu [...] wypółáżoné *SarnStat* 591, 79, 357, 591, 636, 637, 1199.

»dobra rycerskie« (1): [*rycerskiego stanu ludzie*] dobrá łwe rycerłkie/ ták łobie od Krolow Pánow łwych nádáne máią/ iáko rycerzom/ że z nich czáłu potrzeby Krolowi Pánu łwemu/ woynę łłuzýć powinni. *GrabPospR* K2v.

»dobra Rzeczypospolitej« [szyk 9 : 1] (10): Wegrzin nad zwitzaí wiele Wegrow przifobie chowal przewodzil nad nami co ratzel/ rzetzi połpolitij dobra nimi pułtołzel *PaprUp* K2v, I3; *SarnStat* 82, 413; [*Trzeci występęk jest spólnokradztwo*] gdy dobrá R. P. łobie kto/ bądź kráđzieżá/ bądź iákim inłzym niełłuznym łpofobem przywłálczá. *PowodPr* 76; *VotSzl* Cv, D [2 r.], D3v, E2.

»spadek dobr« (1): dzieći tákowégo od włzelákiégo łpadku dóbr/ tego który zábil/ máią byđ oddaleni *SarnStat* 1172.

»dobra Starostw(a), staroście, starościne« = *bona capitaneatum a. capitanei JanStat* (2 : 1 : 1): A ten łád Grodzki powinien będzie ná dobrách Stárościnych/ exekucią tymże łpofobem/ iáko wysłzey nápiłano/ vczynić *SarnStat* 1182, 943, 944 [2 r.].

praw. »dobra stojące« = *nieruchomości* (1): ięłliby dlužnik pieniádze obiecał/ á niemiał by ich/ ále ma dobrá ftoiące áłbo ruchome/ tedy innymi dobrámi ma czynić zapłátę. *GroicPorz* r3.

»dobra stolice krolewskiej« = *bona mensae regalis JanStat* (4): Azażby do tego długiego czasu trzeba, gdyby Pan raczył na sprawiedliwóci usieść a WM się RP usprawiedliwić i z tymi, którzy dobra krolewskiej stolice imo prawa odkupowali? *Diar* 36; IZ z dóbr Stolice Królewłkiéy łtan królewłki zwykł ofobné miec opátrzenie *SarnStat* 83, 85, 101.

»dobra stołu [w tym: krolewskiego (19), Jego Krolewskiej Mości (2)], *bona mensae Regiae* = *bona mensae regiae a. regalis JanStat* (27 : 2): *Diar* 76; na to dobra stołu krolewskiego są z początku postawione, aby KJM miał z czego opatrować potrzeby tak stanu swego ku dostojęństwu majestatu RP, tak też ku opatrowaniu potrzeb inych, potrzebnych RP. *DiarDop* 112, 107, 112, 114; nikomu żadnych dóbr stołu Królewkiego nie ma Máieftat królewki zápisáf/ przez obowiązku wydźierzenia. *SarnStat* 84; coby lie gdzie wszędzie działa y exorbitowało przeciwko Artykułóm y punctóm Práwnym obiáfnionym z ftróny dóbr *menfae Regiae*. *SarnStat* 101; Wfzákze od tego czału dóbr stołu nálfzého My z potomki nálfzými [...] rozdávác nie będfziemy. *SarnStat* 1061 [*idem* 1190] 25, 83 [2 r.], 660, 910, 1190 (23); *VotSzl* B3.

»dobra szlacheckie« = *bona nobilium JanStat* [szyk 11 : 4] (15): Takze od Brzestia Litewskiego nie mały tract stołu Krolewskiego yszlacheckich dóbr za iednego pobudzeniem odrywac było poczęto *ActReg* 41, 149; IZ żołniérze nigdy léz nie máią miéwác w dobrách fzlácheckich áni Duchownych *SarnStat* 432, 288, 836, 842, 1182 [3 r.], 1218 (12); *VotSzl* D2.

praw. »wwiązanie, intromisyja, wwiązać (a. wwiązować (się)) w dobra; wwiązanie i wвідzenie na dobra« = *wprowadzenie sądowe w posiadanie majątku; intromissio in bona, (se) introligere in bona JanStat* [szyk zmienny] (17 : 2 : 8; 1): *BielKron* 226v; dłużnicy w wwiązania w dobrá fwe niedopuszczáią/ tym/ ktorzy ie práwem przekonáli. *CzechRozm* 232v; *ZapKościér* 1588/81v; STároftowie gdy kogo w wíezuią w dobrá z rámieniá Królewkiego/ nie máią brác dziefięci grzywien *SarnStat* 547; A ty będfac práwem zwyciężony/ iáko niepoftużny/ wwiązania w dobrá rzeczone vpornie zbróniłeś *SarnStat* 830, 67, 384, 381 [3 r.], 1167 [2 r.], 1249 (24); A z dłużnikiem do wieże: ábo dáie ciążą: Abo wíęc Kredytorá w dobrá iego wwiążą. *KlonWor* 73.

praw. »zapis(ow)anie) dobr; dobra zapisane, zapisać« = *inscriptio bonorum, bona inscripta, inscribere bona JanStat* [szyk zmienny] (13; 4 : 2): O zápisaniu dóbr ná zmowie. *UstPraw* H2, A; poddani nálfzy bywáią ofzukáni przez zapifly dóbr vczynioné ná zdrádfzie y ku przekázie fpráwiedliwófi *SarnStat* 760 [*idem* 945]; między dobry nálfzými zápisánými álbo nie zápisánými/ y poddánych nálfzych dobróm nálfzym przyległych/ niekiedy krzywdy/ včílki [...] bywály *SarnStat* 839 [*idem* 934], 161, 318, 539, 636, 760 (16); *KlonWor* 74.

praw. »dobra zastawne, zastawi(a)ć, mieć w zastawie; zastawa dobr« = *bona obligata, bona obligare JanStat* [szyk zmienny] (6 : 4 : 1; 4): Ták dobr záftáwnych iáko y wiecznych dzyedzicznych nikt niemoże Teftámentem odlećić *UstPraw* Hv; O wykupno dóbr záftáwnych. *SarnStat* 1244, 261, 593, 914, 1178, 1237 (13); [człowiek] y dobrá záftáwia Chcąc fię iścić: y mufi rad nie rad zápláćić Lichwiarzowi *KlonWor* 79.

praw. »dobra (w posagu) zawiedzione; zawieść dobro« = *majątek obciążony zapisem lub długami; obciążyć majątek; obligare bona BartBydg* (3; 1): *Obligare bona alicuius, zavYESZ dobro abo gymyeny komv BartBydg* 99v; DObrá w poáfagu záwiedżioné y zápisáné [...] nie mogą fię w Práwo dzyedziczne wieczné obráć *SarnStat* 636 [*idem*] 778; Ow dobrá záwiedżioné zápisze możnemu Człowiekowi twárdemu y niepobożnemu *KlonWor* 74.

»dobra ziemskie« = *bona terrestria JanStat* (2): A ty dobrá zyemfkie/ ktore teraz miefzczanie trzymáią/ ty do czterech lat máią záprzedác fláchcie *UstPraw* F4; *SarnStat* 931.

Szeregi: »dobra i dochody« (3): VKazáli nam Połłowie Ziemłcy opátrzenié od Rzeczypołpolitéy ftołu náłzégó/ y innych potrzeb Koronnych/ y náłzych/ z dóbr y dochodów wśytkich/ które fkarbowi náłzému należą. *SarnStat* 97, 418, 585.

»dobra albo (i) dziedzictwo« = *bona sive haereditas JanStat* (13): zwykli częftokroć ludzie żyć y miełzkáć w domiách włáwnych rozdziélnie ná częściách dóbr álbo dziedzictw *SarnStat* 593; OBiecuiemy/ iż wśytkim obywatélóm z dobry y dziedzictwy náłzemi gránic prófzącym/ nie będziemy brónić. *SarnStat* 838, 588 [2 r.], 595, 610, 685 [2 r.], 894 (13).

»dobra i (albo) dzierzawy« = *bona et possessiones JanStat* (4): Królestwá dobrá y dzierzawy w wolnymy niezawiedzionym porządku y ftanie/ iáko nawięcéy możemy/ záchowuiemy. *SarnStat* 950, 83, 894, 910.

»dobro, (i, abo) imienie« [szyk 5 : 2] (7): Panie/ oto polowicę ijmieniá ij dobra mégo [*dimidium bonorum meorum Vulg Luc* 19/8] dáwám vbogim *OpecŻyw* 62; Succedere in bonis, wstámpicz w gymyeny, w dobro *BartBydg* 236v, 99v; *RejPos* 351v; *ReszList* 146; *SarnStat* 102; Ktorymés [*Neptunowi i fortunie*] zwierzył fántu zuchwálego/ Dobr twoich y też imięnia cálego/ Y trudno ich małz/ choć doftaniełz łádu/ Pozwáć do łádu. *KlonFlis* Ev.

»dobra, (i, a) majętności« [szyk 9 : 4] (13) : *GliczKsiąż* M7v; Iozef bierze wśytki dobrá y máiętności Egiptfkie. *BibRadz Gen* 47 arg; Caduca et incerta sunt bona fortunae, Dobrá a Máiętności náłze/ są yákoby letniá rolá/ Niepewne. *Mącz* 29a, 107c, 314c, 375a; *RejPos* 277; tym Przykazánim/ Niebędziefz kradł/ iákoby ftrażá nieiáką náłzey máiętności y dobr ftrzeże y broni *KuczKat* 325; *KarnNap* F3; *SarnStat* 260, 520, [994], 1199.

»dobra i miasta (a. miasteczka)« [szyk 1 : 1] (2): Zywność pláćić [żołnierze] w miáftteczkách y dobrách náłzych będą/ podług wftáwy *SarnStat* 366, 1190.

»dobra i prowenta« (2): [*Rewizory do wszech dóbr naszych wysyłamy rewidowác i inwentowác dochody*] wśelákich dóbr y prowentów Stolicy náłzéy Królewłkiéy/ *illis exceptis SarnStat* 1129, 97.

»dobra i wsie« = *bona et villae JanStat* (1): Tákże też żonám ich Opráwy ná dobrách y wśiách/ które máią po rodzicách fwych álbo od Nas pozwoloné ná wieki/ będą mogli náznáczyć *SarnStat* 988.

»zamki i dobra« (2): INłzé zamki y dobrá/ okróm wysłzéy omięnionych zamków/ máią też byđ Inflantóm záłżuzonym do dzierzawy podawáné *SarnStat* 79 [*idem*] 1205.

b. *Płody ziemi; bona terrae Vulg* [zawsze w związku z wyrazem „ziemia”] (9) : *HistJóz* B3; Będziecieli chćieć/ á mnie fluchać/ dobr źemie będziecie pożywáć *Leop Is* 1/19 [*przekład tego samego tekstu: Leop ZZ, BielKron* 94], *k. ZZ; BielKron* 94; *BudBib* 3.*Esdr* 8/83; A to wśyftko nie w nádzieię dobr iákich/ z źemie wychodzących iáko Moyżefz mlekiem y miodem Izráelczyki przyłudzáiąc: ále żywotem wiecznym [...] námáwiáiąc *CzechRozm* 91v; *PowodPr* 27.

Szereg: »owoce i dobra« (2): Oto my dziś ieftechmy niewolniki w źiemí którás dał oycóm náłzym áby z niey pożywáli owocow y dobrá [*fructum et bonitatem*] iey *BibRadz* 2.*Esdr* 9/36; *BudBib* 2.*Esdr* 9/36.

2. *Zespół sprzyjających warunków, pomyślność, szczęście; pożytek; bonum Mącz, Cn; commoditas, emolumentum, utilitas Cn* [w tym z zaimkiem dzierzawczym (61)] (464) : Ale mię fńadz śioftro zdradzáfz/ A fáłfzywie tu náđchadzáfz: Zaźrzác mi dobrá moiego *BierEz* Q4, F3v; *TarDuch* E4;

FalZioł IV 58a; *BierRozm* 5; wylicza niektóre dobra bojących się pana boga y bogoślawi im *WróbŻółt* qq7, 64/5, 117v, 127/5; ci którzy prawem sercem paną nálladowáli zówždy wífego dobrá bywáli obfituący. *RejPs* 49v, 30, 39v, 91, 147v, 208v; *RejJóz* A2v; *RejKup* d4v, d5, Ccv; *HistAl* G6, K5v; *MurzNT* 31; A kto ná co waży śmieie/ Miewa z lofu dobrá wiele *BielKom* F2, C4, D5; [od nauczycieli, bogów i rodziców] wyele dobr nyepořpolitych á wyełkich vrafta y ludzyom przychodzi. *GliczKsiqż* N8v, K8; *LubPs* B3v, G3, I2, Lv, P3 (16); *KrowObr* 97v; A to przy tym/ iż boiażń Boża á żywot pocźciwy/ nalepřze dobre człowiecze. *RejWiz* 45v, 18v, 55, 55v, 81, 105v (12); *Leop Deut* 30/9, *Tob* 13/12, *Ps* 64/5, *Eccle* 4/8, *Rom* 10/15; *RejZwierz* 124v, 134; Zaden z narodu iego nie będzie mieřkał w pořzodku ludu tego/ á nie ogláda dobrá ktorem obdárzę lud moy/ mowi Pan *BibRadz* *Ier* 29/32, *Deut* 28/11, *Iob* 20/21, *Ps* 25/13, *Prov* 8/31, 9 arg (10); Nie mářz tedy lepřzego człowieku pod śłońcem/ iedno z weřelim vżywać prace řwey álbo dobrá řwego/ ktore mu Bog dał. *BielKron* 81, 45, 81, 205; *KwiatKsiqż* L4v, P4; *Mqcz* 248a, 490a; *SienLek* 12v; w ten czás kiedy náturá řzykowála nam zdrowie/ pociechy/ y ine dobrá/ á pořyłała to ná řwiát/ tegdy niewczářy/ choroby/ y doległóści/ werwály się zaráz zá nimi *GórnDworz* I5, H8v, Ff8, Ii [4 r.]; *HistRzym* [89]v, 93; *RejPos* 23v, 40, 54, 67, 77 (12); *BiałKat* 53v; *KuczbKat* 140, 395, 405; nas Sálomon vpomina/ ábychmy z weřoła á z ochotną á wřákoż s pobożną á s pocźciwą myřlá vżywáli dobrá řwego *RejZwierz* 139v, 105 [2 r.], 139, 143v, 171, 176 (10); *WujJudConf* 229v; *RejPosWstaw* [21³]; A ten vmiera w duřzy gorzkiey (*marg*) To ieřt z řumniem řrářowliwym. (–) á nie vżył dobrá [*non comedit bonum*]. *BudBib* *Iob* 21/25, *Num* 10/32, 2.*Reg* 13/22, 2.*Esdr* 9/25, *Is* 63/7, *Sap* 18/9 (9); *MycPrz* I [C]2v, C4v, [D]; *WierKróc* A4, B2; *BudNT Matth* 7/11; *CzechRozm* 9v, 91v; *PapřPan* B4; Trzebá tedy Chriřtuřá vkázowác dziećiam [...] áby wiedzíały/ od ko⁸⁰ się wřelákie⁸⁰ dobrá řpodźiewác máię *ModřBaz* 11v, 7, 22v [2 r.], 65v; Iáko wiele dóbr/ pánie/ które ty gotuieřz Wiernym řwoim/ y które tu iuř okázuieřz. *KochPs* 43, 55, 127, 153, 213, 216; day Pánie kořćiołowi twemu pokoy/ ábyřmy ierzcze pátrzyli ná dobro Hieruzálem twego [*videas bona Ierusalem Vulg*] *SkarŻyw* 115 [*przekład tego samego tekstu WróbŻółt* 127/5, *LubPs* cc6v], A2v, 4, 16, 36, 114 (15); *StryjKron* 160; *CzechEp* 165; áby ci wřzyřcy/ ktorzy w iedney Rzeçzyřpořpolitey mieřzkáię/ řpolnie dobrá w niey vżywáięc : áby ci w przednieyřzey rzeçzy/ w nabożeńřtwie zgodni byli. *NiemObr* 14, 20; *KochFr* 81; Bo dobrá/ ná trzy częřći mądrzy rořpiřuią/ Iedné w vmyřle/ drugie w ćiele vkázuią: Trzećie z řtrony przychodzą/ co řczęřćiem zowiemy *KochDz* 105, 104, 106; *KochMRot* A3v, B4; *WisznTr* 32, 35; *ArtKanc* E7, F2v, K11v, M17, T9 (7); *GórnRozm* Bv, L2v; *ZawJeřt* 25; *Phil* N3; *GrabowSet* D4v, V2; *OrzJan* 53, 71, 114; Iezu miłóřciwy/ y dobrá řtworzenia twego prágnący i řzukáięcy/ zmiřuy się *LatHar* 610, 6, 66, 89, 149; *KořakSzcześł* C3v [2 r.]; *WujNT* 68, *Luc* 1/53, 12/19, s. 263, *Rom* 10/15; *WysKaz* X3v, 2, 8, 26; Oko nie przeřrzy/ y vcho nigdy nie řlycháło: iákie nam dobrá zgotował P. Bog *SkarKaz* 638a, 8b, 207b [3 r.], 315b, 421a, 520b (10); *CiekPotř* 62, 79; Iednoź to dobro do nas przywáięzané liczę/ Zechmy mářkami dziećek/ á potomkóm domy Rořkwitłé zořtáwuięm *GosłCast* 45, 37, 51; *SkarKazSej* 665a, b [3 r.], 666a, 667b; *KlonWor* 59; *SzarzRyt* Av, B2.

W przeciwstawieniach: »dobra ... mizeryje« (1): Synu/ Pamięćái żeř ty wřywocie řwoim wřiął dobra twoie/ a Łázárz także miřerję (*marg*) złé (–) [*recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala*] *MurzNT Luc* 16/25.

»dobra ... przeciwności« (1): Tobie że łączęście do tąd było nie przemiennym/ Przydając więcý dobrá/ niżli przeciwności/ Otóż téz oddawác małz twé wzaiem wdzięczności. *GosłCast* 37.

»dobro ... złe« (8): *MurzNT Luc* 16/25; *RejPos* 264v; Lecz dobrá oczekawałem á przyšlo złe [*bonum expectavi et venit malum*]/ czekałem téz światłości/ á przyšedł mrok. *BudBib Iob* 30/26; dáleko Mniew dóbr ná świecie niżli tego/ co złym Ludzie miánuią *KochOdpr* B2, B2; *ArtKanc* R16v; *OrzJan* 48; *WujNT Luc* 16/25.

W charakterystycznych połączeniach: używác dobra (18); dobro (roz)da(wa)ć (4), rozmnożyć (a. rozmnażać) (4); dobra rozmnożenie (a. pomnożenie) (4), używanie, wiele (11); dobro (na)dane (13), wsze (17), wszelakie (4), wszy(s)tko (23).

Zwroty: »(wszego a. wszytkiego) dobra wieszować, wieszowanie« [w tym: w formule listowej (4)] [szyk zmienny] (7 : 2): Włzemu Rycerłtwu Polskiemu Marćin Bielski S. S. P. z winłzowaním włzego dobrá. *BielKron* 333; Vrodzónemu Pánu Stániłławowi Miłofzewłkiemu [...] Stániłław Grzepłki Zdrowia y włztykiégo dobrá od Pána Bogá winłzuie. *GrzepGeom* A3; *BielSat* H2v; *CzechRozm* 46, 47; Potym obłápiwłzy ie/ á ná ręce włziawłzy/ winłzował im włzego dobra [*eis bene precatus est*] *ModrzBaz* 10; *ModrzBazBud* ¶5; *KochPs* 179; *KlonKr* Av.

»(wszego) dobra [komu] żądać« [w tym: w formule listowej (1)] = *querere bona* *Vulg* [szyk zmienny] (2): Dla domu pana boga nałzego żadałem tobie dobra. *WróbŻołt* 121/9; *BudNT przedm* a2.

»(wszego a. wszytkiego, a. wiele) dobra życzyć, życzący (a. życzliwy)« [w tym: w formule listowej (4)] [szyk zmienny] (10 : 4): *BierEz* Q2v; *LibLeg* 7/68v, 10/63v, 11/45; Przenalepłzym miełzczánom Iudom/ wiele dobrá zdrowia/ y dobrze czynić życzy Antyoch Krol y woiewodá *BudBib 2.Mach* 9/19; *MycPrz* II D2; *CzechRozm* 50; WAm wielmożni pánowie życząc dobrá włzego [...] y sławy życzę niełmiertelney *Paprpán* Vv, Iv; *CzechEp* 319; *KochFr* 87; W. M. vprzeymy sługá włzego dobrá życzliwy Sebełtyan Acernus *KlonŻal* A2v, A2; *ArtKanc* K13v.

Wyrażenia: »dobra cielesne« = *corporalia bona* *Mącz*; *carnalia* *Vulg* [szyk 13 : 2] (15): *LubPs* X4, Y5v, Z2v, Z3v; *Mącz* 66b; przez Krzełt/ okrom dárow niebiełkich ktorými sie dułzá słáchci/ były téz y dobrá cíelełne przydáne *KuczbKat* 140; *CzechEp* 368; Vmyłł naprzód/ y iego dáry vmiłowác: Potym dobrá cíelełne plác máiá zá témi *KochDz* 105; *ReszPrz* 93; *LatHar* 489, 558, 630; *WujNT Rom* 15/27, 1.*Cor* 9/11; Anyoł y duch nie ma kochánia w cíelełnych dobrách/ bo cíálá nie ma *SkarKaz* 118a.

»(do)czesne dobra« [szyk 19 : 15] (34) : I bogołławił im (pan bog) y rozmnożyli łie barzo/ á ich bydłá nieumnieyłzzył [!]. Bydłá) to iełt czełnego dobra. *WróbŻołt* kk8v, E2v; Dziwuię łię y łam te^{mu} czemu łie ták bárzo łtaram oto doczełne dobro *RejPs* 72v; *SeklKat* Iv; [prośbę] pán ielli nieczem inłzem zdóbr doczełnych tedy pomnożeniem dobr dułznych abo zbawiennych nagrodzi *MurzNT* 33v; *KromRozm III* C8; *LubPs* D4 marg; *BibRadz* I*3, 276b marg; *Mącz* 66b; *HistRzym* [118]; *RejPos* 44, 183, 217v, 228, 251v (8); Bo tho iełt wielka nędzá włzego dołyc máiác/ A wđy biełgác tám y łam czełnych dobr chwyłaiąc. *HistLan* B4v; *KuczbKat* 405; *WujJud* 64; *CzechRozm* 241v; Vczłie łię brácia doczełnemi dobry gárdzić: człci łwiełkiey zánic niemieł *SkarŻyw* 589, 80, 362, 478; *ReszPrz* 89; *WujNT* 639, 640; *PowodPr* 16; *SkarKaz* 611b; Aczem doczełne dobrá włzyłtkie łwe potrácił/ Ni przecz telko zem z cnotá łtálołciá łię brácił. *CzahTr* B4v; *SkarKazSej* 658a.

»dobra duchowne, duszne« = *spiritualia Vulg* [szyk 14 : 6] (14 : 6): Czujż my ktorzy miełzkamy w tym kołciele w łafce bożey, dobra duźnego będziemy nałyceni. *WróbŻołt* T8v; *MurzNT* 33v; Pocięzliwa obietnicá thym ktorzy łákną y prágną/ że ye Pan hoynye wśzytkiego dobrá duźnego y ciełefnego náłycić raczy. *LubPs* Y5v *marg*, X4, Z2v, Z3v; *SkarJedn* 367; *SkarŻyw* 16; *ReszPrz* 93; *LatHar* 489, 558, 630; Iełłifmy wam duchowne dobrá śiali/ co zá wielka rzecz żebyłmy teź wálże ciełefne żęli? *WujNT* 1.*Cor* 9/11, s. 136, *Rom* 15/27, s. 639, 640; [*Chrystus*] z takiemi duchownemi dobry z niebá przyśzedł/ máłym á wżgárdzonym v ludzi był. *SkarKaz* 82b, 420b; *SkarKazSej* 699b.

»dobro koronne, Korony« (4): Ná śwym káždy przeštaway/ á dla zyłku śwęgo Nie łzkódź áni vmnięłzay dobrá Koronnęgo. *KochZg* B; *MycPrz* I [A3]v, II D2; Roznięłznych obyczáiw łá dzis [!] łynaczkowie: Ktorzy tylko máciáią gdzie kupić zagony/ A máłą pieczę máią o dobro Korony. *BielSen* 18.

»niebieskie dobra« [szyk 9 : 6] (15): Abowiem ludzie święci a łprawiedliwi im więcey łmutkami bywaią łciłnieni tym więcey niebieskiego dobra żádaia. *WróbŻołt* B6; *KromRozm II* bv; *LubPs* Z2v; Ták kto świeckie dla Pána opułzcza/ niebiełkich dobr dołtaie *SkarŻyw* 535, 235; *CzechEp* 98; Z tey wiary roście w nas nádzieia pewna/ o onych dobrách niebiełkich/ ktorých oko nie widziáło/ y vcho nie łlyłzáło *NiemObr* 92; *SkarKaz* 82a, 154b, 205b, 348a, 551b (8).

»dobro oyczyny« = *salus patriae Mącz* (3): Caput vovere pro salute patriae, Nie żáłowác gárdłá dla połpolitego dobrá oyczyny łwey *Mącz* 508a; *Phil* N3; *JanNKar* B.

»pospolite, (po)spolne, społeczne dobro« = *bonum commune Modrz* [szyk 37 : 26] (58 : 4 : 1): Złećiem gdzie się mocni mnożą Bo ine wśzytki vbożą: Nie pátrzą dobrá połpolitego/ Iedno pożytku łwoiego. *BierEz* M3; *OpecŻyw* 83; *FalZioł* V 51; nie mrimaycie by przodkowie nałzy, połpolitego dobra bronia bronili albo ie rozmnożili. *BielŻyw* 126, 6, 13, 26, 63, 84 (10); *ConPiotr* 32v; *SeklKat* N; *MurzNT* 76; *KromRozm III* F8v; *BielKron* 327v; káždy łwoie ma ná pieczy. A dobro połpolité prze wnątrzną niezgodę/ Odnośi ciężką żáłość y okrutną łzkodę. *KochZg* A2; *Mącz* 35c, 59a, 81b, 139d, 504d, 508a; *Prot* D2; *LeovPrzep* D; *GórnDworz* G5v, Q3v; *RejPos* 42v; *StryjWjaz* Av; Abowiem w dobru połpolitem zázwdy naydą y łwe. *ModrzBaz* 23, 25v, 129; To iełł Boskie nałładowanie/ ludziom y dobru połpolitemu dobrze czynić/ á nieprzyacięle rodzáiu ludzkiego tępic. *SkarŻyw* 189, A2v, 114 [2 r.], 115; *KochPieś* 51; *Phil* Q3; [*Rzeczpospolita tak jest postanowiona, żeby każdy*] tą drógą łácniey dobrá połpólnego/ y zgody mógl brónić łásiedzkięy. *OrzJan* 49, 4, 8, 48 [2 r.], 71, 93; *SarnStat* 980, 993; Dobrá połpoliteg^o pośiádanie iáki grzech. *PowodPr* 76 *marg*, 72, 74, 78, 85; *SkarKaz*)(2v; Co mowić o Zorobabelu/ y o gorącey iego ku połpolitemu dobru miłóści? *SkarKazSej* 668a, 657a *marg*, 665a, 668b, 670a, 687a; Sławna łprawá záilte zázłze meżá tego/ Połpolite gdy dobre iełł w łtáraniu iego. *SapEpit* A4v.

»dobra przyszłe« = *bona futura Vulg* [szyk 6 : 4] (10): zakon duchowny [...] myał w łobyte tylko cyęń przyśłęgo dobrá/ a nye práwye łftne rzeczy *KromRozm II* 1v [*Vulg, przekład tego samego tekstu: CzechRozm* 71v, *CzechEp* 115, 367, *WujNT Hebr* 10/1]; *Leop* ZZ; *BibRadz* I*7, *Hebr* 9/11; *CzechRozm* 71v; [*Św. Abramijusz*] ni ocz łię więcey nie łtárał/ iedno áby wolną [...] myłł podnośić mógl ná dobrá ony niebiełkie przyśłę. *SkarŻyw* 235; *CzechEp* 115, 367; *WujNT Hebr* 9/11, 10/1.

»dobro Rzeczypospolitej« = *salus Rei publicae* *Modrz* (5): ktobykolwiek dobra Rzeczypospolitej używał, aby też do tej obrony się przyłożył. *Diar* 77; we dnye y wnocy z wyelką pilnoścya dla dobrá rzeczy poľpolitey krzesćiyáńfkyey záłtháwiáyac sie zá krew krzesćiyáńfką gárdłuyą [ućciwi a zawołani ludzie] *GliczKsiqż* K7v; *MycPrz* II A; *ModrzBaz* 23; *SkarKazSej* 689a.

»dobra świeckie« = *bona temporalia* *JanStat* [szyk 9 : 5] (14): *RejPos* 163; *SkarJedn* 367, 390; [męczennicy] do Chryłtuła sie nietjlo przez vtrátę dobr świeckich: ále przez tjšiác bolesći [...] ćifnęli. *SkarŻyw* A3v; Pan Bog tych ktorzy dlá niego świeckie y krotkie dobrá opufzczáią/ duchownymi dáry opátruie *SkarŻyw* 580, 102, 235, 532, 535, 571; *LatHar* 630; *SarnStat* 208; A też poľpolicie táka świecka mądrość/ wřzytek řwoy dowćip dobr tych świeckich doftáiąc/ ná ofzukánie y ná řzkody ludzkie obraca. *SkarKazSej* 658b, 658a.

»wieczne, wiekuiste dobro (a. dobra)« [szyk 14 : 9] (21 : 2): *WróbŻolt* E2v; *RejRozpr* K2v; nye dla docześnego á żyemřkyego pożytku/ ále dla wyecznego á nyebyeřkyego dobrá [kościół sposobion i zebran jest] *KromRozm II* bv; *KromRozm III* A6v; Tegoć [człowieka co by się Pana bał] duřlá w dobrách wiecznych przemieřkawa wřędzye *LubPs* G, D4 marg, K4v marg, Z2v; *BibRadz* I*3; *RejPos* 140; dáięć wřzytkę máiętność moię/ y oycá twego/ ábyř ią wedle Bogá řzáfowáła: ták iákoby wiecznego dobra [!] nieutráćilá. *SkarŻyw* 224, 46, 185, 224; *ArtKanc* L2v; Rácż nas (ná tym świećie) karmić/ bronić/ á wiekuiftych dobr w źiemii żywiących po tym domieřćić. *LatHar* 98, 44; *WysKaz* 6; *PowodPr* 27; *SkarKaz* 8b, 206b, 245b; Bo czárt niocz [lege: ni ocz] řię więcey nie řtára/ iedno áby ludzie/ wieczne dobrá iáko y on tráćili *SkarKazSej* 658b.

»ziemskie dobra« [szyk 3 : 3] (6): *SkarŻyw* 31; nie řzło o on żywot wieczny/ y o dobrá one niebieřkie [...] ále o ten docześny/ y o dobrá ziemřkie *CzechEp* 98, 97, 368; A nie w tych ziemřkich dobrách ktore z czáfem miną/ Iey dořkonálość/ lecz w tych co wiecznie nie zginą. *KořakCath* C3; *SkarKaz* 244b.

»zwierzchn(i)e, zwierzchowne, powierzchne dobra« = *bona Mqcz* [szyk 2 : 2] (2 : 1 : 1): *Mqcz* 26a; *LatHar* 558; Táki też řzcześliwość z wnětrzna nád zwierzchnią zacnieřza. Táki iż/ te z wiecznie dobrá ziemřkie ořiadłości/ Vřtáią *KořakCath* C3; *KlonWor ded* **3v.

Szeregi: »dobro, (i) błogosławieństwo« [szyk 1 : 1] (2): iż docześne dobrá nářze/ y wřzytki błogosławieřstwá nářze/ nam máią być s tego rozřyřzone *RejPos* 294v; *KořakSzczęřl* A2v.

»dobro i bogactwo« (2):á ty [Panie] nádawřzy mu [Jopowi] táki wiele dobrá y táki wiele bogáctwá/ otoczyłeř go iefzcze k temu táką řtrażą/ iż sie go nikt dotknać nie řmie áni moře. *RejPos* 330v; *SkarKaz* 551b.

»korzyść albo dobro« (1): káždy vpádek miáftá poczyna sie od cudzey korzyřci áłbo dobrá *BielKron* 107v.

»dobra i mająćności« (1): [wierni] chutliwie zá Pánem řwym řzli/ opuřćiwřzy ty docześne dobrá řwoie y máiętnořći řwoie *RejPos* 183.

»dobra a ochędożeřstwa« (1): ktora ořiadłość [dziatki; aluzja do: ecce hereditas domini filii *VulgPs* 126/3] wřřytkye inřfe dobrá á ochędożeřstwá dáłeko przechodzi *GliczKsiqż* C6.

»nie (jako) dobro, (i, jedno, tak) pożytek« = *salus et commoditas* *Modrz* [szyk 4 : 3] (7): *BierEz* M3; *GórnDworz* G5v; [Jest tedy urzqđ zwierzchnych panów] dobrá y pożytkow Rzeczypoľpolitey

pilnie przyłtrzegąc/ á o pożytki łwe nigdy się ták niełtárác *ModrzBaz* 23; Ani łwe nam ták łkápíe o nieprzebránéy dobroci páńłkiéy [...] rozumieć godzi/ żeby przepomniawłzy dobrá/y pożytku náłzégó/ łámę tylko chwálę łwą ná myłłi mieć miał *KochWr* 23; *OrzJan* 48; *SarnStat* 993, 998.

»dobra i rozkoszy« (1): on lud rozrzewnił łie/ włpomináiąc (ále iuż nie wczás) iákie dobrá y rołkofzy vtrácił/ y w iákie vtrápienie łie obrocił. *PowodPr* 75.

»skarb a dobro« (1): Ználeżli Krolá łwego/ łzáfárzá á rozdawcę włzytkich łkárbow á włzytkich dobr ná niebye y ná zyemi. *RejPos* 275.

»dobra abo szczęłcie (a. i szczęłliwołci)« (2): zdrowie/ Błogółłáwienłłtwo Boze/ włzelákie dobrá/ y łzczęłliwołci niłkąd inąd iedno od Bogá [...] przychodzą *KołakSzczęłł* A2v; *PowodPr* 85.

»dobra i wczasy« (1): O żywołcie gđzie łmierci nie máłz [...] kto łię o twoich dobrách y wczásiech wypowie? *SkarKaz* 209a.

3. *Łaskawół, dobrodziejłtwo łwiadczone człowiekowi przez Boga lub bółtwo; bonum Vulg, PolAnt* (62) : *GlabGad* A2v; *WrółŻółł* H3 [6 r.], H3v; OBdarz miły panie vmyłly náłłe obłitołciá dobrá twego boskiego *RejPs* 190v, 167; *RejRozpr* A3v; *KromRozm I* [H3]v; Opowyedánye iáwne wielkich á hoinych dobr Páńłkich. *LubPs* I3 marg, F3v marg, K4v, v2 [2 r.], X6v marg; *KrowObr* 36; rołpułcił lud do domow łwoich/ wefeláce łie y ráduiáce z tego dobrá kthore Pan vczynił Dawidowi *Leop* 2.Par 7/10, *Ier* 33/9; wyłławiy łtworzyłcielá łwego/ ktory cię dobrámi łwemi obłicie vbogaca. *BibRadz Eccli* 32/15[17], 3.Reg 8/56, *Eccli* 17/28; *GórnDworz* Gg4v; *RejPos* 23, 162, 191, 219, 290 (8); *KuczłKat* 110; *RejZwierc* 74, 97; Rozumiey wzywáć/ iáko Bogá/ iáko dawcę włzégó dobrá *WujJud* 57, 55v; *WujJudConf* 258, 258v; *RejPosWstaw* [143²]v; *RejPosRozpr* c4; *SkarŻyw* 565; *CzechEp* 46; *ArtKanc* E14, L3; *GrabowSet* G; Boże obłitołci dobr włzelkich pełny/ zmiłuy łię nádemná. *LatHar* 612, 6 [4 r.], 635; O Błędna Fortuno [...] W dobrách łię łwycł niłkim wiernie nie obchodźiłz. *RybGęłłi* Bv, C; *WujNT przedm* 27; Ty dáry twoie łypiełz/ á oni zbieráią/ ty rękę twoię otwarzáłz/ á oni łię dobry twemi nápełniáią [omnia implebuntur bonitate *VulgPs* 103/28] *SkarKaz* 278b, 457b, 580h; *GółCast* 18.

Szereg: »dobra i dáry« [szyk 1 : 1] (2): *KuczłKat* 140; iáko moželz wefółym łercem á bełpiecznym łumnieniem/ tego dnia dárow y dobr Páńłkich vzywáć [...] iákożkolwiek nie podziękuiełz *LatHar* 2.

4. *Najwyżłsza wartołł, dołkonálołł; ideál ábsolutny; dobrołł jako átrybut Boga lub człowieka; bonum Vulg* (82) : *BielŻyw* 65; *GlabGad* A4v; *WrółŻółł* nn6; Co łie rozumie dobro/ á to iż człęk niełpowinnołci łtráchu ále łpowinnołci miłóci páńłkiey/ á wziętego dobrodziejłłtwá ma co ielt dobrego łpráwnie náłłádowáć. *RejPs* 180, 91, 182v; *RejRozpr* 2v; Krothko rzecz odpráwuyáć/ náuká łámá yełł tákowe dobro/ ktore łam Bog wynáłáłł *GliczKsiáz* G8v, H, Hv, L3, M7v, O5v, Q2; *KrowObr* C2v; Grzełłne ludzie przełłáduie złe: á łpráwiedliwym odpłácone będá dobrá. [iustus retribuentur bona] *Leop Prov* 13/21; *BibRadz Rom* 14/16; *GórnDworz* Gg4v; *WujJud* 60; *BudNT Rom* 2/10, *Philem* 1/6; tedy bogáctwá y inłze rzeczy nieináczey łá policzone miedzy dobrá/ iedno iż łá naczynia cnot *ModrzBaz* 39; *SkarJedn* 279; *ZawJełł* 14; Dobro to [z któregó płynie źróđłó twej łutołci] czyłte/ dobro dołkonáłe *GrabowSet* X2v, O2, X2v; *KołakSzczęłł* A2, C4; *WujNT Rom* 14/16, 2.Cor 8/21; Czégó łzukacie? Dobro ktore miłueicie/ od niego [Stwórcy] ielt *WysKaz* 7, 8; náuczycielká włzytkich

dóbr miłość [*magistra bonorum omnium charitas JanStat 842*] [...] nic nieumie zdroźnego/ nic oftręgo/nic zamięszanego *SarnStat 4 [idem] 1067; PowodPr 7; SkarKazSej 668b*.

dobro czego (2): *KwiatKsiąż B2*; my Kátolicy wżyftko dobro zbáwienia náłzego krwi Pána Chryftufowey przypifuiemy. *WysKaz 32*.

W przeciwstawiach: »dobro ... marność« (1): Będę wżywał hoynie w rofkofzy/ ábych dofwadczył iáké teź to dobro/ y obaczyłem áno teź to márnóść [*bonis ... vanitas Vulg Eccle 2/1*]. *BielKron 79*.

»dobro ... próżność« (1): MOwiłem (teź) w fercu moiem/ przydz teraz á fkořtuie cię w wefelu/ ábyś obaczył dobro/ á oto y to próżność [*bonis ... vanitas*]. *BudBib Eccle 2/1*.

»dobro ... złe« (3): Dobry człowiek z dobrego fkarbu fercá fwego wnoři dobro/ á zły człowiek ze złego fkarbu wnoři złe [*bonum ... malum*] *BudNT Luc 6/45*; Ták zázwdy bywa/ iż fałzywe dobro/ prawdziwe zle vrodzi. *GórnRozm Dv, Dv marg*.

»złość ... dobro« (1): Z vft nawyźłzego nie wynidą złości y dobro [*mala ... bona*] *BudBib Thren 3/38*.

Wyrażenia: »dobro doskonałe« [*szyk 2 : 2*] (4): [*Pan Bóg*] ieft wżego dobrá dořkonálego pocźátkiem *BibRadz I *2*; ku temu Pánu Bogu/ iáko ku naywyźłzemu y nadořkonáłzemu dobru/ co naypilniey mogę/ vsiuię. *KuczKat 10, 5; GrabowSet X2v*.

»nalepsze dobro« (4): Powiadał teź że człowiek ma być niedbały niocz [*lege: ni ocz*], godowanie nalepfze dobro ieft. *BielŻyw 103*; co fie komu nád wżyftko podoba thoć iuz iego Bog/ á iemu zá nalepfze fie dobro zda. *RejZwierc 105, Bv, 132v*.

»nawyźsze dobro« = *summum bonum JanStat [szyk 12 : 1] (13)*: [*Epikur*] acźkolwie nawyřłze dobro w lubořci pokładał, wżakoź tę lubořć nie w cieleftnych rzeczach ale w duřnych rozumiał *BielŻyw 103; KromRozm II b3; KromRozm III A7, B2*; Abowiem onyć [*pisma řwięte*] řá řamy nawyřłze dobro *BibRadz I *3v, I 2b marg, 346; KochZg A3v; KuczKat 10*; rozeznáć wlařćiwie nie wżyřfcy vmieię. Co ieft nawyřłzé Dobro/ co błogořłáwieńřtwo/ Co prawdziwa řczęřliwořć/ práwe człowieczeńřtwo. *KořakSzcześł A3, A3*; Nawyřłzé tedy dobro ieft w tym żywoćie/ řprawiedliwořći nářłádować *SarnStat 138 [idem] 240*.

»dobra studnica« (2): *RejRozpr b4*; opocz niego to ieft Bogá nic iefczće nie było gdyź w nim dobrego y fkończonego dobrá řtudnicá była *CzechEp 258*.

»wielkie (a. nawiętsze) dobro« = *summum bonum Modrz [szyk 6 : 2] (8)*: nauka y vmieiętnoć ieft dobro wielkie *GlabGad A5*; gdy řzkápá ábo woł ma owies w źłobie przed řobą iuz to u niego nawięřłze dobro ná řwiece *RejZwierc 105, 132v, 169*; męřtwo/ lub cnota/ ieft naywięřłze dobro *ModrzBaz 39; SkarŻyw 261; GrabowSet X2*; wżakoź zá dobrego (*marg*) ábo, dla dobrá iákiego wielkiego (–) [*pro bono*] řnacby řię kto y vmrzeć ważył. *WujNT Rom 5/7*.

»źródło dobra« (5): *KrowObr 153 [2 r.], 154v*; Bog řam dobry ieft/ y źródło wżego dobrá *CzechRozm 65; Zawřeft 18; WysKaz X3*.

Szereg: »skarb a dobro« (1): to ieft napřednieyřzy řkarb/ á napřednieyřze dobro nářze/ řáľká á řprává nářzá przez Duchá řwiętego. *RejPos 142v*.

Synonimy: **1.** *bogactwo, dobytek, imienie, majętnořć*; **a.** *folwark, imienie, majętnořć*; **3.** *dobrodziejřtwo, łaska*.

Cf **DOBROĆ**, [**DOBROŚĆ**], **DOBROTA**, **DOBROTLIWOŚĆ**, **DOBROTWA**, **DOBRY** [*w funkcji rzeczownika*], [**NIEDOBRO**]

LW